

ция, государство и моральные ресурсы в посткоммунистических обществах / М.Татур // Повороты истории. Постсоциалистические трансформации глазами немецких исследователей: В 2-х т. Т. 1: Постсоциалистические трансформации: теоретические подходы. – С. 173-217. **16.** Жданов В.В. Добролюбов / В.В.Жданов // Т. VIII. Литература шестидесятых годов. Ч. 1. // История русской литературы: В 10 т. / АН СССР. Ин-т рус. лит. (Пушкин. Дом). – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1941-1956. – 1956. – С. 175-237. – С. 189. **17.** Розумюк В.М. Євразійство як ідейно-теоретичне підґрунтя інтеграційних процесів на пострадянському просторі / В.М.Розумюк // Сучасна українська політика. – Спецви-пуск: Інтеграційні процеси в сучасному світі: регіональні виміри. – К.: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2012. – С. 124-129. – С. 125. **18.** Цанф В. Цит. работа. – С. 17-18. **19.** Российская модернизация: проблемы и перспективы (материалы «круглого стола») // Вопросы философии. – 1993. – № 7. – С. 3-39. – С. 7. **20.** Майнц Р. Глава 1. Переломы в развитии обществ: возможности проверки социологической теории / Р. Майнц // Повороты истории. Постсоциалистические трансформации глазами немецких исследователей: В 2-х т. Т. 1: Постсоциалистические трансформации: теоретические подходы. – С. 40-54. **21.** Визенталь Г. Глава 26. Политическая организация маловероятного: трансформация социализма и уроки для социальных наук / Г. Визенталь // Повороты истории. Постсоциалистические трансформации глазами немецких исследователей: В 2-х т. Том 2: Постсоциалистические трансформации в сравнительной перспективе / Ред.-сост. П.Штыков, С.Шваниц. Науч. ред. В.Гельман / Пер. с нем. – Санкт-Петербург; Москва; Берлин: Европейский университет в Санкт-Петербурге; Летний сад; Berliner Debatte Wissenschaftsverlag, 2003. – С. 411-489.

УДК 323.1

В. М. СПИВАК

ПРОФСПІЛКИ: ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Аналізуються процеси суспільно-політичних трансформацій в умовах глобалізації. Розглянуті окремі аспекти інституційних та функціональних змін профспілок в Україні та Західній Європі. Обґрунтовано необхідність оновлення, активізації діяльності профспілкового руху в умовах транснаціоналізації економіки, інформаційного суспільства.

Ключові слова: глобалізація, профспілки, транснаціональні корпорації, профспілкові комунікації, інформаційне суспільство.

Спивак В.М. Профсоюзы: проблемы трансформационных изменений в условиях глобализации

Анализируются процессы общественно-политических трансформаций в условиях глобализации. Рассмотрены отдельные аспекты институциональных и функциональных изменений профсоюзов в Украине и Западной Европе. Обоснована необходимость обновления, активизации деятельности профсоюзного движения в условиях транснационализации экономики, информационного общества.

Ключевые слова: глобализация, профсоюзы, транснациональные корпорации, профсоюзные коммуникации, информационное общество.

© СПИВАК Віктор Миколайович – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри соціології та суспільних наук Академії праці, соціальних відносин і туризму Федерації профспілок України

Spivak Viktor. Trade unions: problems of transformation in the conditions of globalization

The processes of social and political change in the conditions of globalization. Consider some aspects of the institutional and functional changes of the trade unions in Ukraine and Western Europe. The necessity of renewal, revitalization of the labor movement in transnationalization of the economy, the information society.

Key words: *globalization, trade unions, multinational corporations, trade communications, information society.*

Декілька останніх десятиліть науковці не досягають спільної думки у визначенні глобалізації. Вона розглядається як суто технологічний процес, історичне явище всеохоплюючого характеру, феномен, процес інтернаціоналізації світової економіки чи продукт політики, що формується в певних політичних колах, але без сумніву має на сучасному перехідному етапі розвитку як позитивні, так і негативні характеристики. Масштабність і темпоральність розвитку останніх спонукає до вивчення як самого явища глобалізації, так і його синергетичних складових. Водночас послаблення держави в економічній сфері, тривала глобальна фінансово-економічна криза, зростання конкуренції в розміщенні виробництва, що веде до погіршення екологічних і соціальних стандартів засвідчує, що наймані працівники та профспілки зіткнулися з доволі серйозними викликами, вирішення яких потребує їх ґрунтовного вивчення.

Проблеми реформування профспілкового руху на сучасному етапі носять комплексний, міждисциплінарний характер, тому наукові дослідження в цій галузі мають досить широкоформатний зміст. Важливим науковим внеском у розробці даної проблематики є праці зарубіжних і вітчизняних дослідників Алексеєва Г. П., Бойка В. Л., Волкова Ю. Є., Грибанова В. А., Докашенка В. М., Кисельова В. Н., Мовчан О. М., Міхейченко М. А., Неліпи Д. В., Семігіна Г. Ю., Тупиці О. Л. та ін., які у своїх працях досліджують проблеми ролі та місця профспілок у сучасній політиці, регулювання соціально-трудова відносин і питання участі профспілок у формуванні механізму соціального партнерства в умовах ринкової економіки, висвітлюють аспекти історичної взаємодії профспілок і політичних інститутів в Україні та в країнах сталої демократії. Найбільш фундаментально проблеми політичної активності профспілок розглянуто у наукових працях Цвиха В.Ф., який заклав основи концептуалізації відносин громадянського суспільства та профспілок, актуалізував у вітчизняній політичній науці проблему співвідношення політичного та соціального в сутності їх функціонування.

Без належної оцінки профспілок як важливої складової громадянського суспільства, аналізу й оцінки їх діяльності навряд чи можливо сформулювати концептуальні положення парадигми майбутньої соціальної держави, що є надзвичайно актуальним на сучасному етапі суспільно-політичного розвитку. Слід погодитися з думкою сучасних дослідників, які вважають, що глобалізація, безумовно трансформує соціальну державу, але не можна лише в ній вбачати причину кризових явищ. На стабільність соціальної держави впливають й інші чинники, зокрема активність профспілок, впливовість інститутів громадянського суспільства тощо. Основними проблемами становлення вітчизняної моделі соціальної держави України є: несформованість інституціонального середовища соціального партнерства (відсутність системи демократичного контролю за створенням соціально-ефективних інститутів); відсутність масового середнього класу як необхідного елемента у розв'язанні суперечностей між працею та капіталом; розмитість ролі

держави як соціального партнера; відсутність ініціативи знизу, розрив між організаційними рівнями «зверху» і «знизу» з причин недовіри до політичних і громадських організацій, правової незахищеності низових структур, домінування короткострокових цілей на шкоду довгостроковим у діяльності підприємств; роз'єднаність профспілок із політичних причин, а також роз'єднаність роботодавців та ін.¹ Тому актуальність обраної теми обумовлена необхідністю переосмислення ролі і місця профспілок у структурі сучасного суспільства, визначення їх першочергових та довгострокових завдань в умовах глобальних трансформаційних змін.

Нині профспілки в Україні є найбільш масовою громадською організацією в структурі політичної системи і налічують понад вісім мільйонів осіб. Це найбільш численне об'єднання профспілковців у Європі. Федерація профспілок України є членом Міжнародної конфедерації профспілок, яка об'єднує близько 20 країн світу, Європейської конфедерації, Загальної конфедерації профспілок. Зрозуміло, що організований профспілковий рух сьогодні – гарантія можливості захисту прав перед роботодавцем. Але не лише зазначені показники характеризують сучасний профспілковий рух у державі та за її межами. У зв'язку з цим, важливо, на наш погляд, відзначити декілька важливих аспектів. По-перше, відбуваються як інституційні так і функціональні зміни профспілок на національному і наднаціональному рівнях, викликані глибинними глобальними процесами. Послаблення функцій, які могли б виконувати профспілки, призвело до того, що в Україні вже не перше десятиліття ведеться пошук гідного місця профспілок у суспільстві. При цьому експерти і дослідники сходяться в думці, що вони мають відповідати вимогам часу і стати іншими, але не дають чіткої відповіді якими. Серед іншого вважається, що важливим у нинішніх умовах є налагодження соціального діалогу в державі, соціального діалогу з органами влади, роботодавцями, правоохоронними органами. По-друге, важливою особливістю профспілок в умовах глобалізаційного розвитку є те, що вони виражають інтереси не лише найманих робітників, а людей праці всього світу, не просто людини (робочої сили), а особистості з усім багатством її інтелектуальних здібностей.

Профспілки – добровільна громадська організація, що об'єднує робітників, які пов'язані спільними інтересами щодо виду їх діяльності як у виробничій, так і в не виробничій сферах, для захисту трудових та соціально-економічних прав і інтересів своїх членів. Вони виконують важливі для робітника, але непідсильні для однієї людини функції: участі в колективних переговорах, відстоювання вигідних для робітників умов праці; підготовки та підписання колективних угод; контролю за виконанням адміністрацією умов колективної угоди та примушування її ліквідувати порушення; представництва трудящих перед адміністрацією, в державних органах, судах та ін. Є підстави говорити про те, що профспілки послідовно борються за реалізацію права працівників на гідну працю, відстоюють ідею вдосконалення системи оплати праці, що є вирішальним у системі соціально-економічних відносин не тільки тому, що стосується інтересів основної частини населення країни, але й у зв'язку з тим, що впливає на розвиток і майбутнє економічних реформ у державі. Головні завдання, над якими працює Федерація профспілок України – створення і збереження нових робочих місць, підвищення мінімальної заробітної плати до фактичного прожиткового мінімуму, встановлення розміру базового тарифного розряду ЄТС на законодавчо гарантованому рівні, погашення заборгованості з виплати заробітної плати працівникам підприємств та організацій усіх форм власності, захист життя і здоров'я

працівників на робочому місці. Важливим стимулом для розвитку економіки профспілки вважають повернення престижності праці, і перш за все, у сфері матеріального виробництва, збереження трудових династій, матеріального і морального заохочення людини праці. Тому не випадково тенденції зниження чисельності профспілок, послаблення їх впливу на уряд, втрата поваги у суспільстві, а головне, невизначеність у завтрашньому дні спонукають не лише до переосмислення процесів змін, а й вироблення певних концептуальних положень щодо місця і ролі профспілок у суспільстві, які набувають значення стратегічних. Водночас аналогічні тенденції профспілкового руху просліджуються і в країнах Західної Європи.

Декілька останніх десятиліть профспілки Європи перебувають у стані таких, що обороняються, відмічають західні дослідники. Як і півстоліття тому вони не позбавлені певних джерел профспілкової могутності (структурне, об'єднуюче, організаційне, інституційне, співробітницьке, стратегічне), але ландшафт їх діяльності невідомо змінився. Свого найбільш високого соціально-економічного статусу профспілки Західної Європи досягли в контексті широкомасштабного промислового виробництва («фордизму») і підйому кейнсіанської держави загального добробуту. Тоді провідні роботодавці були «прибічниками національного успіху», а національні уряди формували соціально-економічну політику з безспірною самостійністю. Було очевидним, що профспілки є критично важливими дійовими особами в трикутнику системи відносин. Нині ж держави заявляють про свою нездатність протидіяти диктату глобальних економічних сил. Великі компанії майже всюди є транснаціональними за формою власності і стратегіями виробництва. Функції профспілок, генетично притаманні для них із часу появи – захист прав працівників на гідні умови праці та справедливу платню, представництво найманих робітників у відносинах з державою та власниками засобів виробництва, піклування про нормативне забезпечення трудових відносин, уже не в повній мірі відповідають потребам розвитку сучасного суспільства. Досить часто профспілки виявляються дезорієнтованими. Багато з них демонструють явну невпевненість щодо власної ролі у XXI столітті, що викликає внутрішні конфлікти. Окремі експерти взагалі заявляють сумніви в актуальності ролі профспілок як сторони в соціально-економічних відносинах. Але складні часи здатні стимулювати нове мислення і в такий спосіб створювати нові можливості для розвитку. Головні труднощі полягають у тому, щоб переосмислити цілі і пріоритети профспілок і розробити нові шляхи їх досягнення². Дійсно, профспілкам нині слід продемонструвати, що їх місія і самобутність полягають у будівництві кращого суспільства, переконати інших у тому, що така мета є і досяжною, і бажаною. Це передбачає наявність певного бачення активного, демократичного суспільства, але також і доказів того, що профспілки є демократичними організаціями і прибічниками демократії.

Сфера діяльності профспілок у сучасних умовах є надзвичайно широкою і багатогранною. В умовах формування цілісного світу, єдиного світового господарства просліджуються її глобальний і національний рівні. Підтвердженням першого, прикладом, є участь делегації Федерації профспілок України у роботі 50-ї сесії Комісії соціального розвитку Економічної і соціальної ради ООН (ЕКОСОР), яка відбулася у лютому 2012 року в Нью-Йорку (США). Слід згадати, що делегація Федерації профспілок України на чолі з її керівником Головою ФПУ Ю. М. Куликом взяла участь у роботі Комісії вперше в історії профспілкового руху України. Участь у роботі органів ЕКОСОР стала можливою завдяки тому, що у 2009 році

ФПУ домоглася отримання спеціального консультативного статусу при цій установі ООН. Як відомо, консультативний статус при ЕКОСОП мають лише 7 профспілкових організацій у світі. Серед них найпотужнішими та найвпливовішими є Міжнародна конфедерація профспілок, Загальна конфедерація профспілок, Федерація незалежних профспілок Росії та Федерація профспілок України. Основними питаннями, які розглядалися на сесії були викорінення бідності, безробіття серед молоді та соціальна політика. Комісія провела ряд дискусій щодо здійснення ефективної політики з найбільш важливих питань соціального розвитку, враховуючи сучасні виклики, які стоять перед суспільством: глобальна економічна криза і кліматичні зміни. Серед інших важливих дискусій – мобілізація внутрішніх та міжнародних ресурсів задля соціального розвитку, соціальні аспекти Нового партнерства в інтересах розвитку Африки (NEPAD), програма щодо активізації зусиль африканських країн по виведенню континенту зі стану відсталості та ізоляції від світової спільноти.

Прикладом діяльності профспілок на національному рівні, серед іншого, може бути підписання у жовтні 2013 року, вперше за роки незалежності, Галузевої угоди у сфері туризму України, яка може стати вагомим чинником економічного зростання туристичної галузі. Актуальність цього документу в тому, що через його реалізацію буде здійснюватися регулювання соціально-трудова відносин, захист прав та інтересів працівників. Відповідно до Галузевої угоди роботодавці зобов'язуються своєчасно виплачувати заробітну плату, створювати нові робочі місця, удосконалювати систему підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів, впроваджувати новітні методи роботи тощо. Робота у день державного свята, за угодою, оплачуватиметься у подвійному розмірі. У разі розірвання трудового договору у зв'язку зі скороченням виплачується вихідна допомога працівникові. У разі направлення працівника на навчання для підвищення кваліфікації з відривом від роботи за ним зберігається місце роботи і середня заробітна плата. Також Галузевою угодою рекомендовано туристичним підприємствам встановлювати додаткові права, пільги та гарантії своїм працівникам. При укладанні колективних договорів не обмежуються права робітників щодо розширення гарантій, які передбачають більш високий рівень соціальної захищеності порівняно з законодавством, за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання сфери туризму та діяльності курортів³.

Навіть приведені приклади дозволяють зробити висновок про те, що профспілки сьогодні не можуть функціонувати обмежуючись лише проблемами і завданнями національного рівня. Значна частина проблем, на вирішення яких спрямовують свою діяльність профспілки, мають глобальний характер, пов'язані з глобальним світом. Помітно, що немало важливих кроків, які здійснюють профспілки здійснюються вперше, що обумовлює складність їх прогнозування та їх реалізацією. Але позитивний результат завжди має місце там, де профспілки підтримують постійний і активний внутрішній діалог, ініціативу «знизу», яка супроводжується, як правило, готовністю до дій, перетворюється в конкретні справи.

Характерною ознакою глобалізаційного розвитку є збільшення кількості транснаціональних корпорацій (ТНК) в Україні, які інвестують в різні сектори економіки, створюють нові робочі місця, впроваджують нову корпоративну культуру. Нові глобальні суб'єкти відносин впливають не лише на розвиток основних галузей народного господарства, а й на державну політику. Для української економіки поява таких нових потужних гравців та конкурентів викликала деякі побо-

ювання щодо лояльності їх стратегій та дотримання норм права. Тому сучасні дослідники абсолютно правомірно ставлять питання стосовно ролі профспілок у розв'язанні трудових відносин між ТНК та працівниками, сучасних напрямків консолідації зусиль профспілок щодо захисту прав українських робітників у підрозділах ТНК в Україні.

Перед урядом нашої країни стає вкрай важливим питання про макроекономічну стабільність та безпеку. Звичайно, в період скорочення рівня економічного розвитку, робочих місць, уряд був задоволеним виходом ТНК на український ринок. Власники ТНК не завжди обіцяли створити нові робочі місця, проте зберігали ті що вже були створені. Підтримуючи попередній рівень зайнятості, вони утримували загальний стан зайнятості в країні. Крім того, уряд був позбавлений необхідності виконувати обтяжливі для бюджету соціальні видатки – виплати по безробіттю. Але як показує практика, в умовах зростання безробіття, вимушеної неповної зайнятості, працівники використовуються нижче своїх можливостей, здібностей, знань, кваліфікації, наслідком чого є низька продуктивність праці, збідніння навіть частини населення, яка працює. Крім працівників, які зайняті неповний робочий час і отримують відповідну заробітну плату, зайвих працівників, які одержують повну заробітну плату, осіб, які перебувають у відпустках зі збереженням або з частковим збереженням заробітної плати, до прихованих безробітних слід віднести також тих, хто формально не має роботи, але не зареєстрований офіційно службою зайнятості. Такий процес виникає і поширюється за умов низького рівня розмірів допомоги по безробіттю, невисоких шансів отримати роботу через державні служби зайнятості, існування можливості одержання доходів від «нерегламентованої» (незарєєстрованої) зайнятості населення.

На підприємствах ТНК поширеним явищем стали порушення соціально-економічних прав трудящих, зокрема: трудового законодавства в частині тривалості робочого дня, режиму праці, незаконна підміна трудових договорів цивільно-правовими угодами та протиправна система штрафів; тиск зі сторони адміністрації при створенні профспілок та веденні колективних переговорів; приховування рівня травматизму; незаконні звільнення та ін. Єдиною потужною рушійною силою урегулювання соціальної дискримінації залишаються профспілки. Саме тому вони повинні чітко розробити кардинально нову стратегію захисту прав робітників ТНК за умов консолідації всіх зацікавлених сторін⁴, яка б передбачала об'єднання зусиль профспілок з урядом України в розв'язанні питань порушення прав працівників на підприємствах, консолідовану діяльність всіх регіональних та галузевих профспілок у відстоюванні прав та створення з цією метою спеціального фонду, механізми співпраці профспілок з Фондом державного майна України та Антимонопольним комітетом України на етапі виходу ТНК на український ринок з метою встановлення гарантій дотримання національного законодавства та національної політики у сфері зайнятості.

Неодмінним елементом стратегії профспілок на зламі тисячоліть мають стати профспілкові комунікації, якісна співпраця із ЗМІ, уміння в інформаційному суспільстві не лише презентувати власну діяльність, а й інформувати про хід вирішення найактуальніших і найважливіших для працівників питань. Ніколи ще комунікації не були такими затребуваними, як сьогодні, під тиском сучасної кризи, що руйнує життя робітників. Нове бачення профспілкового зв'язку, нове стратегічне бачення профспілкового руху, суспільне сприйняття профспілкового руху в інформаційному суспільстві є рівнозначними і взаємопов'язаними складовими

і профспілки, що важливо, виступають учасниками і творцями цього процесу. Не випадково тема нового бачення профспілкових комунікацій порушується не вперше і була провідною під час форуму профспілковців на Мальті у червні 2013 року, який відбувся за участю більше 50 філій глобальної профспілки UNI з 20 країн світу. Основна тема дискусій форуму зводиться до того, як можна підвищити чіткість і сприйняття повідомлень робітничого руху в умовах нинішньої кризи, як впровадити найбільш ефективні сучасні рішення для забезпечення максимальної віддачі комунікаційним стратегіям, щоб інформувати, надихати й мобілізувати членів профспілки.

Профспілки в Україні також не достатньо використовують існуючий медіа-ресурс для досягнення своїх цілей, не усвідомили важливість цього глобального фактору і не скористалися його «плодами». Продовжуючи порушену вище тему діяльності ТНК, слід відзначити, що вони могли б інформувати суспільство про порушення останніми національного законодавства а одночасно і про результати своєї діяльності у цьому напрямку, проводити тренінги і розповідати про ефективні засоби, механізми та інструменти боротьби з правопорушниками, більш широко пропагувати і висвітлювати процеси соціального партнерства в суспільстві. Важливими при цьому могли бути факти позитивної діяльності ТНК, досвід провідних організацій у запровадженні ефективних соціальних пакетів, які включають елементи основної і додаткової відпусток, медичного страхування співробітників та членів їх сімей, організації підвищення кваліфікації співробітників, відпочинку, надання пільгових кредитів тощо. Досить актуальними при цьому, на наш погляд, могли б бути теми щодо практики поповнення профспілкових організацій молоддю, створення екологічно чистих виробництв, забезпечення охорони довкілля, впровадження інноваційних технологій, енергозбереження, співпраці з профспілковими організаціями світу та ін.

Відродження профспілок передбачає також переосмислення значення солідарності, оскільки в сучасних умовах все більше втрачає своє значення таке поняття як «середньостатистичний» член профспілки. Зміна змістовного наповнення солідарності у XXI ст. пов'язана з необхідністю для профспілок навчитися працювати з багатоманітністю інтересів всередині робітничого класу, як на національному, так і на міжнародному рівні. Має сформуватися інша колективна самосвідомість. Процес її формування неможливо нав'язати людям механічно, він складний і суперечливий, але в кінцевому результаті має призвести, як уявляється, до уміння профспілок інтегрувати в собі багатоманітність. Ідеться про представництво інтересів тих груп працівників, які попередньо ігнорувались чи були не достатньо представлені (жінки, представники етнічних меншин, представники нетрадиційних форм орієнтації, працівники нестійких форм зайнятості та ін.). Лише за умови отримання голосу у профспілках різноманітних інтересів можна говорити про те, що вони є виразниками загальних інтересів.

Зрозуміло, що профспілки нині мають як майнові так і ідеологічні труднощі. Досить широким є спектр рецептів оновлення профспілкового руху, але це ще більше загострює проблему які з них обрати. Розширити спектр індивідуальних послуг членів профспілки чи запровадити нові форми колективної солідарності, розробити нові моделі партнерства з роботодавцями і урядом чи розвивати незалежну активність шляхом мобілізації і проведення масових кампаній. Легких і швидких засобів, за допомогою яких профспілки змогли би повернути авторитет і активність не існує. За будь-яким з рецептів у сучасному глобальному світі будуть як такі що виграла, так і ті що програли. Позитивним є те, що є хоча і част-

кове, досить обережне, але ж визнання необхідності змін, перші кроки стратегічних підходів до їх вирішення. Визначальним на цьому шляху, на наш погляд, є впевненість у власних силах, мобілізаційна здатність профспілок до формування кращої економіки і кращого суспільства для людини.

1. Хома Н.М. Моделі соціальної держави: світовий та український досвід: монографія / Хома Н.М. – К.: Юридична думка, 2012. – С. 499, 507. 2. Хайман Р. Профсоюзи Західної Європи: важкі часи, важкі рішення / Р. Хайман, Р. Гамбрелл-МакКормик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fpsu.org.ua/naryamki-diyalnosti/mizhnarodna-robota/2535-profsoyuzu-z> 3. В Україні вперше укладено Галузеву угоду в сфері туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mtu.gov.ua/uk/news/37505.html> 4. Молчанова Е. Взаємодія транснаціональних корпорацій з національними економіками на прикладі України / Молчанова Е. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fes.kiev.ua>

УДК 321.01

Т. П. ФЕДОРЧАК

КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ ЧЕХІЇ І МОРАВІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ДЕРЖАВИ

Досліджено зміни, які відбулися в діяльності Комуністичної партії Чехії та Моравії з часу трансформаційних перетворень у чеській державі. Залишаючись партією з чітко вираженою ідеологічною, світоглядною платформою, яка базується на марксистських цінностях робітничого класу, вона водночас є масовою об'єднуючою організацією – партією соціальної інтеграції. Партія має сильний стабільний і дисциплінований електорат з відносно високою ідентифікацією і рівномірною підтримкою у всіх чеських регіонах. У ЦСЄ КПЧМ представляє собою унікальне явище. У жодній з посткомуністичних країн не існує комуністичної партії, яка, продовжуючи традиції своєї попередниці, практично в незмінному вигляді, відіграє настільки помітну роль у партійно-політичній системі країни і має підтримку виборців.

Ключові слова: Чеська Республіка, Комуністична партія Чехії та Моравії, парламент, вибори, влада, демократія, ідеологія, трансформація.

Федорчак Т.П. Коммунистическая партия Чехии и Моравии в политической жизни государства

Исследованы изменения, которые произошли в деятельности Коммунистической партии Чехии и Моравии со времени трансформационных преобразований в чешском государстве. Оставаясь партией с четко выраженной идеологической, мировоззренческой платформой, которая базируется на марксистских ценностях рабочего класса, она одновременно является массовой объединяющей организацией – партией социальной интеграции. Партия имеет сильный стабильный и дисциплинированный электорат с относительно высокой идентификацией и равномерной поддержкой во всех чешских регионах. В ЦСЄ КПЧМ представляет собой уникальное явление. Нив одной из посткоммунистических стран не существует коммунистической партии, которая, продолжая традиции своей предшественницы, практически в неизменном виде, играет столь заметную роль в партийно-политической системе страны и имеет поддержку избирателей.

© ФЕДОРЧАК Тетяна Петрівна – доктор політичних наук, професор кафедри історії та політології Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу